

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

ЗИСКІНД Ігор Олександрович

УДК 346.62:346.92

**ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕГУЛЮВАННЯ
ТА НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ:
ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

**Спеціальність 12.00.04 – господарське право;
господарсько-процесуальне право**

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України
ПОДЦЕРКОВНИЙ Олег Петрович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри господарського права
і процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук
МИЛАШ Вікторія Сергіївна,
Національна юридична академія
імені Ярослава Мудрого (м. Харків),
доцент кафедри господарського права;

кандидат юридичних наук
ЧАЙКОВСЬКА Валентина Володимирівна,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
доцент кафедри адміністративного
та господарського права

Захист відбудеться 12 березня 2011 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий 10 лютого 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.М. Крестовська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Стрімкий розвиток ринкової інфраструктури в Україні, зокрема страхових послуг, пристосування вітчизняної фінансової системи до глобалізаційних процесів та міжнародного розподілу праці зумовили перегляд підходів до страхового ринку як до другорядного та непродуктивного чинника економічної системи. В умовах, коли активи страхових компаній становлять понад 4,5% ВВП країни, страховий бізнес стає одним з вагомих напрямів розвитку національної економіки. Саме тому метою держави стає забезпечення ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів страхувальників підвищується вимоги до системної організації страхового ринку. Натомість державне регулювання та нагляд (контроль) за страхуванням не поспівають за вимогами сьогодення. Зокрема, темпи капіталізації страховиків є не надто високими, що свідчить про те, що страхові компанії беруть на себе ризиків більше, ніж вони здатні прийняти, страхування в Україні часто використовується для зменшення бази оподаткування, страховому ринку не вистачає довіри суб'єктів господарювання, прозорості та ефективності.

Усунення негативних явищ у цій сфері можна досягти лише за допомогою комплексних правових рішень, що передбачають спрямування державного регулятивно-наглядового механізму на потреби страхового ринку та загалом господарської системи.

Господарсько-правових досліджень в цій площині недостатньо, хоча дисертаційні дослідження з господарського права торкалися багатьох питань державного регулювання господарських відносин, що знаходить відображення у роботах О. М. Вінник, В. К. Мамутова, Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини, О. П. Подцерковного, Д. В. Задихайла, О. П. Віхрова, О. Р. Зельдіної, В. В. Добровольської та інших. Окремі питання страхових правовідносин розглядалися у роботах Н. Б. Пацуриї, І. Б. Чайкіна. Питання державного регулювання та нагляду (контролю) досить докладно розглянуті у роботах представників адміністративно-правової науки, як от: Г. В. Атаманчук, А. В. Єрицян, С. В. Ківалов, В. М. Гаращук тощо, у тому числі із питань страхового регулювання: Л. В. Андрущенко, С. В. Жадан, В. М. Юрах тощо. Але ці розробки доцільно доповнити господарсько-правовими дослідженнями проблем організації страхових відносин, що дозволить узгодити їх публічноправові та приватноправові чинники, поєднати правові та економічні засади страхової справи.

Не вирішеними залишаються проблеми перспективної правової корекції тих економічних заходів, що виникають в сфері регулювання страхового ринку у зв'язку з євроінтеграційними та глобалізаційними процесами.

Викладене свідчить про необхідність і доцільність дослідження господарсько-правового аспекту регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування на підставі аналізу вітчизняної та зарубіжних систем державного регулювання страхової діяльності, притаманних їм методів та інструментів, з метою обґрунтування шляхів подальшого вдосконалення вітчизняної правової політики у сфері страхування як важливої наукової проблеми, що потребує вирішення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної програми НУ «ОЮА» «Традиції та новачі в сучасній українській державності і правовому житті» державний реєстр № 0106U004970, а також у відповідності до спеціальної науково-дослідної теми кафедри господарського права і процесу НУ «ОЮА» «Дослідження механізму сталого розвитку господарського та господарсько-процесуального законодавства», у рамках яких автором досліджувалось питання щодо вдосконалення правового механізму нагляду (контролю) за страховою діяльністю.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування напрямів системного вдосконалення господарсько-правового механізму регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду та необхідністю гармонізації з міжнародними стандартами та вимогами ЄС.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання:

визначити сутність державного регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування, структуру відповідних інструментів, коло суб'єктів та об'єктів, форми, цілі та принципи реалізації, особливості господарсько-правового механізму здійснення страхового регулювання та нагляду (контролю), місце та роль державних інститутів у формуванні та регулюванні страхових ринків;

дослідити єдність та різноманітність регулятивно-наглядових відносин у сфері страхування як предмету господарсько-правового впливу, встановити природу цих відносин в контексті господарсько-правової доктрини;

узагальнити основні концептуальні підходи щодо функціонування окремих видів державного регулювання та нагляду (контролю) за страховиками (ліцензування, пруденційне регулювання та надгляд, регулювання та надгляд за бізнесом страховика);

проаналізувати положення законодавства України та ряду зарубіжних країн, дослідити нормативний інструментарій, що існує в країнах ЄС у сфері державного нагляду (контролю) у сфері страхування, визначити основні тенденції, які існують у європейській та світовій законодавчій практиці, а також встановити доцільність запозичення зарубіжного досвіду в процесі реформування та вдосконалення вітчизняної системи страхового регулювання та нагляду (контролю);

розробити конкретні пропозиції щодо усунення прогалин та суперечностей у чинному законодавстві, яке регулює здійснення регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування.

Об'єктом дослідження виступають правовідносини, що виникають між страховиками та наглядовим органом, державний регуляторний вплив на поведінку страховиків.

Предметом дослідження є господарсько-правовий аспект регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування відповідно до законодавства України та зарубіжних країн.

Методологічну основу дослідження складають діалектичний метод пізнання та системно-функціональний метод. Мета та завдання дослідження зумовили використання порівняльного, історичного та аналітичного методів дослідження та інших методів дослідження. Порівняльно-правовий метод було використано при дослідженні положень законодавств зарубіжних країн про страховий нагляд та їх порівнянні із відповідними нормативно-правовими актами України. Герменевтичний метод застосовувався для з'ясування змісту окремих правових понять і теоретичних конструкцій страхового регулювання та нагляду (контролю).

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукові праці відомих вітчизняних та зарубіжних правознавців із проблем господарського права, страхового права та нагляду (контролю) за фінансовою діяльністю: В. Ю. Абрамова, Л. В. Андрущенко, В. В. Добровольської, К. А. Граве, О. Й. Жабинець, Д. В. Задихайла, Ю. А. Колеснікова, Ю. А. Крохіної, Л. А. Лунця, В. А. Мальцева, В. К. Мамутова, А. А. Мамедова, О. П. Орлюк, С. С. Осадця, О. П. Подцерковного, Н. Б. Пацурія, В. І. Серебровського, Ю. Фогельсона, А. І. Худякова, І. Б. Чайкіна, В. В. Шахова, Г. Акерлофа, Г. Бенстона, Д. Вебер-Рей, Т. Воена, Ф. Вуда, Г. Дікінсона, Є. Діненіса, П. Картрайта, П. Кітчера, А. Моррісона, М. Нуррула, А. Огуса, Є. Патерсона, Дж. Пеглера, Р. Піндіка, Г. Пріста, К. Робінсона, А. Сантомеро, С. Сіндера, Г. Сміта, М. Тейлора, М. Требілкока, Є. Феррана, С. Харрінгтона, А. Хогана, І. Хуепкес, Т. Хуертас, Дж. Янга та інших науковців.

Нормативно-правову базу дисертаційного дослідження складає чинне законодавство України та ряду зарубіжних країн (Австралії, Австрії, Болгарії, Великої Британії, Ісландії, Канади, Литовської Республіки, Німеччини, Норвегії, Польщі, Республіки Казахстан, Російської Федерації, Сінгапуру, США, Чеської Республіки, штату Нью-Йорк), що визначає порядок державного регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування, правові норми ЄС, документи зарубіжних регуляторних органів у цій сфері, практика англійських та американських судів з розгляду спорів, пов'язаних із здійсненням відповідної регуляторної політики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в Україні вперше на дисертаційному рівні комплексно досліджено особливості

господарсько-правового механізму регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування, на підставі чого визначено напрями його адаптації до європейських та світових стандартів. Наукову новизну становлять такі положення:

вперше:

запропоновано комплексне поняття регулятивно-наглядових правовідносин у сфері страхування як різновиду організаційно-господарських правовідносин, що складаються між спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю та страховиками, страховими посередниками й іншими учасниками страхових відносин у процесі реалізації державної економічної політики щодо організації та здійснення страхової справи;

обґрунтовано єдність заходів регулювання та нагляду (контролю) у змісті господарської компетенції спеціального уповноваженого органу виконавчої влади у сфері регулювання ринків страхових послуг, що відповідає потребам постійної взаємної корекції цих заходів залежно від стану страхового ринку та завдань поточної економічної політики;

виділено два концептуальні підходи до регулювання ринків фінансових послуг – функціональний та інституційний – та зроблено висновок, що в Україні у зв'язку із нерівномірністю розвитку фінансових послуг об'єктивно унеможливорюється впровадження функціонального підходу щодо встановлення єдиних регулятивних стандартів відносно різних видів фінансових установ;

обґрунтовано необхідність встановлення на законодавчому рівні вимог до ділової репутації та фінансової надійності власників істотної участі страховиків та їх керівників, механізму розкриття інформації про власників істотної участі страховика, закріпити вимоги щодо керівництва страховика та розширений перелік таких осіб, призначення яких на посаду має здійснюватись лише після позитивного рішення наглядового органу;

дістали подальшого розвитку:

підходи до визначення господарсько-правової природи відносин щодо регулювання та нагляду (контролю) за страховою діяльністю, що передбачає серед іншого узгодження вимог щодо організації та здійснення страхової діяльності із правилами здійснення загалом господарської діяльності, закріпленими у Господарському кодексі України та інших актах господарського законодавства, потребами розвитку страхового ринку та економічними інтересами суб'єктів страхування;

розуміння системи страхового регулювання та нагляду, що передбачає виділення таких елементів, як попереднє регулювання і нагляд, поточне (пруденційне) регулювання і нагляд, завершальне регулювання і нагляд;

пропозиції щодо поширення положень Закону «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» на сферу правового забезпечення нагляду (контролю) за страховою

діяльністю, а саме щодо принципів державного нагляду, загальних вимог до здійснення нагляду, формалізації наглядових заходів, періодичності нагляду, розпорядчих документів органів державного нагляду (контролю), прав суб'єкта господарювання (страховика, страхового посередника) при проведенні нагляду (контролю), принципу пропорційності при застосуванні заходів відповідальності за порушення законодавства, виявленого при проведенні нагляду (контролю), призначення та проведення експертизи, консультативної та громадської підтримки суб'єктів господарювання під час наглядово-контрольних заходів;

підходи до регулювання та нагляду (контролю) у сфері транскордонного страхування та реклами послуг іноземних страховиків, зокрема, обґрунтовано одним з напрямів вдосконалення українського страхового законодавства чітке визначення випадків, на які поширюється дія загальної заборони на укладання договорів страхування між резидентами України та іноземними страховиками;

напрями впровадження зарубіжного досвіду щодо встановлення нормативних обмежень відносно організаційно-правових форм страховиків та обґрунтовано на цій підставі з урахуванням потреб національної економіки необхідність закріплення єдиної організаційно-правової форми страховика – публічне акціонерне товариство;

удосконалено:

підходи до відмежування поняття нагляду за страховою діяльністю від суміжних понять, зокрема щодо відмінності від поняття страхового нагляду;

положення щодо порядку ліцензування страховиків, що передбачає необхідність приведення законодавства України до вимог стандартів IAIS у частині повноважень Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (далі – Держфінпослуг) щодо одночасної реєстрації страховиків як юридичних осіб та видачі їм ліцензії на страхування відповідно до досвіду країн-членів ЄС, Канади, США, Австралії, Сінгапуру тощо.

підходи до правового статусу уповноваженого органу, що здійснює державне регулювання та нагляд у сфері страхування, основні принципи та концептуальні засади його діяльності, зокрема запропоновано концепцію єдиного регулятора в контексті страхового регулювання і нагляду (контролю).

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні висновки та рекомендації дисертації можуть бути використані в роботі законодавчих та регуляторних органів, зокрема, Держфінпослуг, страхових компаній. Теоретичні результати дослідження також можуть бути використані при викладанні курсів «Господарське право», «Страхове право», а також при підготовці підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій для студентів вищих юридичних та економічних навчальних закладів.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданні кафедри господарського права і процесу НУ «ОЮА». Вони також були предметом обговорення на наступних науково-практичних конференціях: «Від громадянського суспільства – до правової держави» (Харків, лютий 2010) «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України (м. Запоріжжя, березень 2010), «Наукова молодь: досягнення та перспективи» (березень 2010, Луганськ).

Публікації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження відображені в 5 статтях у фахових виданнях ВАК України та у 3 опублікованих тезах доповідей на науково-практичних конференціях, загальним обсягом 2,6 друк. аркушів.

Структура дисертації. Мета та завдання дослідження визначили його структуру. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які поділені на вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 209 сторінок, список використаних джерел викладено на 28 сторінках (278 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, зв'язок роботи з науковими темами, сформульована мета та завдання дослідження, об'єкт та предмет дослідження, теоретична та методологічна основа дослідження, наукова новизна, наведене практичне значення отриманих дисертантом результатів, надається інформація про апробацію результатів дослідження та публікації за темою дисертації, її структура та обсяг.

У **першому розділі «Загальна характеристика державного регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування як предмету господарсько-правового регулювання»**, який складається з двох підрозділів, аналізуються поняття, сутність та природа державного регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування.

У **підрозділі 1.1 «Поняття, сутність і види державного регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування»** представлений аналіз доктринальних підходів до визначення поняття державного регулювання та нагляду у сфері страхування, визначено їх значення та співвідношення, охарактеризовано стадії процесу страхового регулювання та нагляду (контролю).

Враховуючи визначення страхового регулювання як системи норм, яка регулює страхову справу, а страхового нагляду як процесу перевірки з боку компетентних державних органів дотримання суб'єктами страхової діяльності обов'язкових норм, у роботі обґрунтовано, що нагляд у сфері страхування виступає специфічним інструментом реалізації страхового регулювання. Поняття контролю та нагляду за страховою діяльністю ототожнено у зв'язку із тенденціями їх застосування у законодавстві.

Аналіз компетенції Держфінпослуг відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про страхування» та ін., а також дослідження досвіду США та ЄС у цій сфері дозволили констатувати неможливість відділення функцій нагляду від функцій регулювання у сфері державного впливу на сферу фінансової діяльності загалом і страхування, зокрема. На цій підставі виділено поняття регулятивно-наглядових правовідносин у сфері страхування та пов'язано їх з господарською компетенцією Держфінпослуг щодо реалізації державної економічної політики.

Проведено розмежування понять страхового нагляду та нагляду за страховою діяльністю. Ці поняття не співпадають з огляду на наявність корпоративного рівня страхового нагляду, а також нагляду за порядком організації страхової справи, що передуює страховій діяльності.

Зазначається, що в Україні виділення пруденційного регулювання та нагляду, а також нагляду за бізнесом страховика майже відсутнє як на теоретичному рівні, так і на практичному, що суперечить світовій та європейській практиці здійснення страхового нагляду, адже передбачає принципово різні засади та принципи їх реалізації, різні регуляторні органи, передбачає різний обсяг інформації, яка підлягає розкриттю, різний обсяг прав страхувальників відносно страховиків тощо.

У *підрозділі 1.2 «Господарсько-правовий зміст регулятивно-наглядових відносин у сфері страхування»* визначається господарсько-правовий характер державного регулювання та нагляду у сфері страхування.

Погляд на сучасні законодавчі та наукові підходи до державного регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування, дозволив автору виділити дві стійкі тенденції: а) посилення ролі держави у розвитку ринку страхування, б) поступове уведення регулятивно-наглядових функцій у цій сфері у певні стандартні межі та принципи. Останні, по-перше, усе більше відповідають прийнятим у розвинутих країнах світу підходам, зокрема й щодо протидії легалізації коштів здобутих злочинним шляхом, справедливих прийомом та заходам нагляду (контролю) тощо. А по-друге, процедури підпорядковуються інтересам розвитку економіки, стимулювання інвестиційної активності та захисту прав власності.

Ці тенденції зумовлюють необхідність комплексного сприйняття нормативних положень про страхування, неможливість відриву регулятивно-наглядових функцій органів держави від власно процесу надання страхових послуг страховиками, страхових договорів, що зумовлює віднесення цих відносин до предмету господарського права.

Обґрунтовується, що господарське право має на меті побудувати цілісний ринок страхових послуг, а не тільки врегулювати поведінку страховиків, а тому змушено впливати на поведінку і тих осіб, чий інтереси так чи інакше перетинаються зі сферою страхування. На цій підставі

пояснюється значення нагляду, зокрема, щодо власників страховиків, договірних форм страхування тощо.

Інструменти регулювання страхового ринку не можуть суперечити загальним принципам, механізмам та заходам відповідальності, передбаченим загалом для господарської діяльності. Інакше страховий ринок не зможе виконувати інфраструктурно-забезпечувальну функцію, закладену для нього метою його виникнення. На цій підставі обґрунтовується застосування положень Закону «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5.04.2007 р. та Господарського кодексу України для врегулювання прогалин у сфері нагляду (контролю) за страховою діяльністю.

На підставі аналізу системи законодавчих актів про страхування в Австралії, Австрії, Великобританії, Болгарії, Казахстану, Канади, Німеччини, Польщі, Чехії зроблено висновок про те, що до врегулювання страхової справи як різновиду господарської (підприємницької) діяльності у країнах світу застосовується комплексний підхід, відповідно до якого законодавчому регулюванню піддається страхова діяльність у цілому, а не лише у частині відносин щодо договору страхування.

У другому розділі «Основні елементи механізму господарсько-правового забезпечення регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування в Україні та зарубіжних країнах», який складається з трьох підрозділів, аналізуються складові господарсько-правового забезпечення державного регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування.

У підрозділі 2.1 «Цілі та завдання державного регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування в Україні та зарубіжних країнах» розкриваються причини виникнення державного нагляду за страховиками, його цілі та завдання, засади здійснення.

Однією з основних причин здійснення страхового нагляду визначається ризик дестабілізації економічної системи через неплатоспроможність страховиків, у зв'язку із чим основною метою страхового нагляду обґрунтовано моніторинг страховиків як складової частини фінансової системи для запобігання можливої системної кризи і зміцнення довіри до фінансового сектору в цілому. Наголошується, що саме наявність проблем «морального ризику» та «негативного вибору», що є характерними для страхування, зумовлює необхідність у здійсненні страхового регулювання та нагляду.

Аналізуються такі цілі страхового регулювання та нагляду: – захист прав споживачів у зв'язку з банкрутством страховика та/або порушенням страховиком ринкової поведінки; розробка відповідного законодавства, необхідного для адекватного регулювання страхового ринку; мінімізація системного ризику; забезпечення прозорості страхового ринку; запобігання монополії на страховому ринку; забезпечення довіри до страхового ринку; сприяння зменшенню правопорушень та злочинів у страхуванні.

Розмежовуються «німецький» та «англійський» підходи до організації страхового ринку, що впливає на зміст регулятивно-наглядових заходів у сфері страхування. Перший визначається таким, що передбачає жорсткий контроль за дотриманням законів щодо захисту інтересів страхувальників та чітка регламентація страхових операцій, ліцензування страхової діяльності, публікація страховими компаніями звітів про їх роботу, законодавче встановлення та контроль дотримання нормативів діяльності страховиків. Особливістю англійського варіанту організації страхового нагляду є обмежене втручання держави в діяльність страховиків. Тут держава здійснює лише завершальний контроль за законністю вже здійснених страхових операцій. Автор наголошує на необхідності додержання в Україні саме німецької моделі страхового регулювання та нагляду. Адже ліберальна модель економічного розвитку страхування призводитиме до зловживань в умовах традиційно малої обізнаності споживачів із умовами функціонування ринку.

Захист прав споживачів вимагає таких форм регуляторної діяльності у цій сфері: (1) компенсаційні схеми, метою яких є забезпечення певного мінімуму у випадку банкрутства страховика; (2) вимоги до регуляторного капіталу страховиків направлені проти банкрутства страховика; та (3) правила ведення страхового бізнесу, метою яких є забезпечення того, що страховик ставитиметься до всіх споживачів справедливо.

Підрозділ 2.2 «Об'єкт та суб'єкти регулятивно-наглядових відносин у сфері страхування в Україні та зарубіжних країнах» присвячено об'єктно-суб'єктній характеристиці регулятивно-наглядових відносин у сфері страхування.

Зроблено висновок, що загальним об'єктом регулятивно-наглядових правовідносин у сфері страхування є організація та здійснення страхової справи, груповим об'єктом є процес надання страхових послуг (підприємницька діяльність страховика щодо укладання договорів страхування) та інші стадії страхових правовідносин, а безпосереднім об'єктом – поведінка страховиків, їх засновників та страхових посередників щодо виконання вимог страхового законодавства. Суб'єктами відносин щодо страхового регулювання та нагляду у цьому контексті визнаються відповідні органи нагляду, а також страховики, що отримали відповідну ліцензію на здійснення страхових послуг, їх засновники та страхові посередники.

Зроблено висновок про зміну загальних умов регулювання та нагляду у сфері страхування залежно від суб'єктного складу страхових відносин.

Наголошується на декларативності положень Закону України «Про страхування» щодо товариства взаємного страхування. Такі організаційно-правові форми для страховиків як повне товариство, командитне товариство або товариство з додатковою відповідальністю названі такими, що не відповідають міжнародним стандартам нагляду за страховиками. Адже в таких товариствах немає можливості створити ефективну та

прозору систему корпоративного управління, а також ускладнений процес нарощування капіталу, що є основним при здійсненні страхової діяльності. Законодавство інших країн дозволяє страховикам існувати в різних формах, зокрема у формі асоціації (наприклад, асоціація Ллойдс), кептивних компаній, у вигляді спеціально створених компаній (SPVR). З практичного погляду, ці додаткові організаційно-правові форми призводять до різного рівня страхового нагляду, а отже, різних підходів до капіталу, власників, корпоративного управління страховиків, породжують більш сприятливі умови для окремих категорій страховиків та можуть негативно впливати на конкуренцію. В Україні слід обмежитись єдиною організаційно-правовою формою страхової компанії – акціонерне товариство. Це дозволить здійснювати управління страховиком відповідно до міжнародних стандартів корпоративного управління.

Досліджується особливість регулювання та нагляду за діяльністю філій страховиків у країнах ЄС, що може бути цілком бути використано і в межах інших регіональних економічних союзах.

Зроблено висновок, що в страховому законодавстві України відсутня концепція істотної участі по відношенню до страховиків та відсутній механізм контролю за власниками істотної участі, що не відповідає міжнародним стандартам IAIS, законодавству ЄС та рекомендаціям FATF. З метою захисту прав споживачів регулятивно-наглядовий орган має бути наділений правом здійснювати моніторинг не лише за придбанням істотної частки в статутному капіталі компанії страховика, але і за її втратою, внаслідок чого частка акціонера зменшується, однак при цьому новий акціонер не набуває істотної участі. В Україні має бути встановлені чіткі та прозорі вимоги до ділової репутації та фінансової надійності власників істотної участі та їх керівників. Особливу увагу слід приділити концепції опосередкованої участі, її меж та обов'язку страховика розкривати власників істотної участі в щорічній звітності.

Підрозділ 2.3 «Правовий статус та функції регулятивно-наглядового органу при здійсненні державного впливу на сферу страхової діяльності» присвячений аналізу правового статусу спеціально уповноваженого державного органу з регулювання та нагляду у сфері страхування.

Дисертант зазначає, що цей орган має бути незалежним від страхового ринку та від політичного впливу. Така незалежність може бути досягнута шляхом закріплення в законодавстві спеціальної процедури призначення та звільнення його керівництва, особливих вимог до членів такого органу. Обґрунтовується, що при здійсненні своїх повноважень наглядовий орган має діяти з метою захисту публічного інтересу, а не з метою захисту окремих страхувальників або кредиторів. В цьому контексті розглянуто питання відповідальності регулятивно-наглядового органу за збитки, завдані страховику внаслідок застосування заходів впливу, або споживачам у випадку неправомірної поведінки відповідного органу чи його посадових осіб. Звільнення від відповідальності регулятивно-наглядового органу

може мати місце лише у випадку, якщо цей орган діє добросовісно, а його посадові (службові особи) – в межах повноважень, визначених законом, крім випадків, коли шкода завдана регулятором умисно або внаслідок грубої необережності.

Окремим предметом аналізу стала концепція «єдиного регулятора», запроваджена в багатьох розвинутих країнах світу, відповідно до якої всі фінансові установи, включаючи страховиків, знаходяться під регуляторним впливом єдиного регулятивно-наглядового органу. Зроблено висновок про необхідність запровадження аналогічних підходів в Україні.

У третьому розділі «Господарсько-правове забезпечення окремих напрямів регулювання та нагляду у сфері страхування в Україні та зарубіжних країнах», який складається з трьох підрозділів, аналізуються особливості господарсько-правового забезпечення окремих напрямів регулювання та нагляду у сфері страхування в Україні та зарубіжних країнах.

У підрозділі 3.1 «Господарсько-правовий зміст процедури ліцензування як форми здійснення державного регулювання та нагляду у сфері страхування» автор торкається загальних питань правового забезпечення попереднього регулювання та нагляду у сфері страхування.

Зазначається, що ліцензування має ширше значення, ніж видача ліцензії на здійснення страхування, і включає, зокрема, контроль за додержанням ліцензійних умов. Розкрито зміст таких ліцензійних вимог, як розмір мінімального капіталу страховика та обмеження щодо джерел його формування, вимоги щодо власників та керівників страховика. При порівнянні законодавства ЄС та України у цій частині зроблено висновок, що вітчизняне законодавство лише частково відповідає законодавству ЄС щодо мінімального розміру статутного капіталу страховиків.

Обґрунтовується теза про те, що процес ліцензування страховика має відбуватися одночасно з його державною реєстрацією як юридичної особи.

Одним з проявів лібералізації ринку страхових послуг в ЄС визнається «принцип єдиної ліцензії», згідно з яким ліцензія, видана страховику, що зареєстрований в одній з країн-членів ЄС, діє на території всього Співтовариства. Такий страховик має право відкрити філію у будь-якій країні ЄС без необхідності отримання додаткової страхової ліцензії, і діяльність такої філії не буде об'єктом нагляду регуляторного органу приймаючої країни. Цей режим є прямим наслідком єдності ліцензійних стандартів та базових ліцензійних вимог у сфері страхування в країнах ЄС.

Обґрунтовано висновок про те, що законодавство України має виділити бізнес-план як основний та обов'язковий документ при наданні страховиком заяви на отримання ліцензії на страхування та запровадити експертну оцінку можливості страховика ефективно здійснювати свою діяльність шляхом оцінки реалістичності такого бізнес-плану;

Підкреслюється, що страхова діяльність, яку здійснює іноземний страховик, має відповідати страховій діяльності, яку здійснюватиме його філія. При здійсненні такого ліцензування, як правило, передбачаються вимоги, які унеможливають передачу активів філії іноземного страховика у випадку його неплатоспроможності.

Законодавство України, як правило, встановлює обмежений строк, протягом якого наглядовий орган зобов'язаний видати ліцензію на здійснення страхової діяльності у випадку первинної реєстрації страховика. Порівняльний аналіз іноземних законодавств у цій сфері дозволив зробити висновок, що відповідний строк, встановлений законодавством України, є надто коротким і має бути збільшений до 90 днів.

У підрозділі 3.2 *«Пруденційне регулювання та нагляд у системі господарсько-правових засобів управління страховою справою»* дана загальна характеристика пруденційного регулювання та нагляду, що має на меті забезпечення безпечного фінансового стану страховика, належної системи його внутрішнього управління, адекватної ідентифікації страховиком ризиків своєї діяльності та здійснення управління цими ризиками на зваженій основі. Визначення необхідного інструментарію пруденційного регулювання та нагляду зумовлюється визначенням та оцінкою відповідного ризику (страхового, кредитного, ринкового, операційного, ризику ліквідності, правового та регуляторного ризиків).

Зауважено, що вимоги до мінімального розміру капіталу, які є основним елементом пруденційного регулювання в розвинутих країнах, базуються на розмірі капіталу і природі ризиків, які на себе бере страховик, та визначають його платоспроможність. Концептуальною основою здійснення такого регулювання та нагляду в ряді зарубіжних країн виступає концепція «капіталу, заснованого на ризику» (*risk-based capital*), відповідно до якої наглядовий орган визначає найризикованіші сфери діяльності страховика і приділяє цим сферам найбільшу увагу, що значно зменшує загальний обсяг контролю за страховиком. В цьому випадку наглядовий орган має можливість попереджати неплатоспроможність страховика на ранніх стадіях замість намагання подолати негативні наслідки його банкрутства.

Зазначається, що кількісні обмеження інвестиційної діяльності страховика не відповідають сучасним концепціям нагляду за страховим ринком і, зокрема, концепції капіталу, заснованого на ризику. Водночас, визначена світова тенденція до поступової трансформації вимог до інвестиційної діяльності страховика у принципи, що не формують жорстких обмежень відносно об'єктів інвестування. В цьому контексті дисертант також звертає увагу на проблему відповідальності регуляторного органу або держави за встановлення певних обмежень на інвестиційну діяльність страховика, оскільки надто активне втручання в діяльність страховика може призвести до проблеми «морального ризику», коли держава опосередковано гарантує зобов'язання страховика перед страхувальником.

Розкривається механізм здійснення пруденційного нагляду, основу якого складає зобов'язання страховика розкривати перед регулятором перелік пов'язаних осіб у звітності, а також інформувати про такі операції з пов'язаними особами, вартість предмету яких перевищує певний розмір або відсоток від капіталу або активів страховика. Аналіз понять пов'язаної особи та контролю у страховому законодавстві дозволили зробити висновок про їх відмінність від тих, що застосовуються в інших сферах.

Характеризуються Директиви ЄС щодо здійснення страхової та перестрахової діяльності (умовна назва – «Платоспроможність 2»), що запроваджує принципово нові гармонізовані стандарти здійснення страхового нагляду. Особливістю даної Директиви є гармонізація з Базельськими стандартами щодо регулювання банківської діяльності та потребує впровадження в Україні.

У *підрозділі 3.3 «Господарсько-правове забезпечення регулювання та нагляду щодо підприємницької діяльності страховика»* розкриваються концептуальні засади реалізації завершального елементу системи державного регулювання та нагляду за страховиками.

Регулювання та нагляд за підприємницькою діяльністю страховика визнається найскладнішим елементом системи державного регулювання та нагляду за страховиками з погляду складності розробки єдиних стандартів у цій сфері, особливо при здійсненні транскордонного страхування. До відповідних заходів віднесено нагляд за процедурою андеррайтингу, реалізацією страхових продуктів, проведенням маркетингу (реклами), наданням консультацій страхувальникам, збереженням та обробкою інформації, вимогами до укладення договорів, відносинами між страховиком та страховими посередниками, системою врегулювання спорів. В країнах ЄС концептуальною основою у цій сфері виступає «концепція загального блага», відповідно до якої страховик, що є об'єктом нагляду з боку регулятора країни місця реєстрації, має також дотримуватись законодавства, яке діє в країні місця надання послуг. Зауважено, що система регулювання та нагляду за підприємницькою діяльністю страховика не гармонізована на рівні нормативних актів ЄС. Напрямом гармонізації принципів здійснення підприємницькою діяльністю страховика мають виступити стандарти, розроблені IAIS.

Звертається увага на проблемні питання здійснення реклами страхових послуг або пропозиції укласти договір страхування з-за кордону і наголошується, що можливим варіантом вирішення цих питань є встановлення чітких норм, які б застосовувалися при транскордонному страхуванні.

Аналізується контроль з боку наглядового органу за страховими тарифами та його види. Пропонується обмежити право страховиків в Україні встановлювати невизначені межі страхового тарифу, а також передбачити з боку Держфінпослуг загальні вимоги до страхових тарифів у частині окремих видів страхування.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і пропонується нове вирішення наукового завдання, пов'язаного із обґрунтуванням напрямів системного вдосконалення господарсько-правового механізму регулювання та нагляду у сфері страхування з урахуванням зарубіжного досвіду та необхідністю гармонізації з міжнародними стандартами та вимогами ЄС. Підсумком дослідження стали наступні основні висновки:

1. Регулятивно-наглядові правовідносини у сфері страхування – це різновид організаційно-господарських правовідносин, що складаються між спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю та страховиками, страховими посередниками й іншими учасниками страхових відносин у процесі реалізації державної економічної політики щодо організації та здійснення страхової справи.

2. Заходи регулювання та нагляду єдині та нерозривні у змісті господарської компетенції спеціального уповноваженого органу виконавчої влади у сфері регулювання ринків страхових послуг, що відповідає потребам постійної взаємної корекції цих заходів залежно від стану страхового ринку та завдань поточної економічної політики.

3. Існують два концептуальні підходи до регулювання ринків фінансових послуг у зарубіжних країнах – функціональний та інституційний. В рамках першого з них система нагляду визначається видом діяльності, тоді як для інституційного підходу визначальне значення має тип фінансової установи, що здійснює ту чи іншу діяльність.

В Україні на сьогодні існує інституційна модель державного нагляду за фінансовими установами, що позбавляє можливості здійснення нагляду за страховиками на консолідованій та гармонізованій основі. Необхідним є впровадження функціонального підходу шляхом формулювання єдиних регулятивних стандартів по відношенню до різних видів фінансових установ, однак такий перехід можливий лише за декілька років через нерівномірність розвитку різних видів фінансових послуг в Україні.

4. До врегулювання страхової справи як різновиду господарської (підприємницької) діяльності у країнах світу застосовується комплексний підхід, відповідно до якого законодавчому регулюванню піддана загалом страхова діяльність, а не лише відносини щодо договору страхування. Отже, відбувається суміщення приватноправового та публічноправового регулювання страхової діяльності, яка є ширшою за поняття цивільно-правового договору, а тому охоплюється предметом господарського права.

Неможливість відірвання наглядово-контрольних функцій органів держави від власно процесу надання страхових послуг страховиками, зумовлює вирішення потреб страхового ринку з погляду його ефективності, інвестиційного та безпекового вимірів, а також узгодження із загальними вимогами до господарської діяльності.

5. Перспективним кроком на шляху розбудови ефективної моделі страхового регулювання та нагляду є практична реалізація концепції єдиного регулятора, що забезпечуватиме єдину політику розвитку ринку фінансових послуг, більш ефективну організацію регулятивно-наглядового процесу, в тому числі дозволило б зменшити витрати на його організацію, встановити рівномірний та справедливий розподіл регулятивного впливу на фінансові установи, а також підвищило б рівень відповідальності останнього перед ринком та споживачами.

6. Єдиною організаційно-правовою формою страховиків, що дозволяє встановити єдині вимоги до діяльності, організаційної структури та вимоги до власників, є організаційно-правова форма акціонерного товариства.

7. Незважаючи на те, що вимога щодо наявності мінімального капіталу страховика має позитивний ефект, підтримання мінімального рівня капіталу підвищує витрати страховика, що призводить до підвищення страхових тарифів, які вимушений покривати страхувальник, а також обмеження конкуренції.

8. В Україні мають бути встановлені чіткі та прозорі вимоги до ділової репутації та фінансової надійності власників істотної участі страховиків та їх керівників. Зокрема, страхове законодавство має передбачити, що будь-яке призначення на посаду, що належить до керівного складу страховика, має здійснюватися лише після позитивного рішення наглядового органу.

9. Потребує підвищення ефективності нагляду за операціями страховика із пов'язаними особами шляхом зобов'язання страховика розкривати перед регулятором перелік всіх пов'язаних осіб у звітності, а також інформувати регулятора про такі операції у випадку, якщо операції із пов'язаними особами перевищують певний розмір або відсоток від капіталу або активів.

10. Нагляд за підприємницькою діяльністю (бізнесом) страховика є найскладнішим елементом системи державного регулювання і нагляду з точки зору розроблення єдиних стандартів і являє найбільшу проблему при здійсненні транскордонного страхування. Система нагляду за бізнесом страховика не гармонізована на рівні ЄС і характеризується відсутністю єдиних стандартів в цій сфері. Лише деякі аспекти такого нагляду опосередковано гармонізовані на рівні директив ЄС, зокрема, тих, які спрямовані на захист прав споживачів. Важливим кроком у напрямі гармонізації принципів здійснення бізнесу страховиків виступають стандарти, які розроблені IAIS.

11. Одним з проблемних аспектів нагляду за бізнесом страховика є регулювання транскордонної реклами або пропозиції укласти страхову угоду. Одним з можливих варіантів вирішення цієї проблеми є розробка міжнародних принципів, зокрема, під егідою IAIS, що стосуються питань маркетингу та реклами страхових послуг, які мають транскордонний характер. Одним з напрямків вдосконалення українського страхового законодавства у цій частині має стати чітке визначення випадків, на які

поширюється дія загальної заборони на укладання договорів страхування між резидентами України та іноземними страховиками.

12. Доречно доповнити ст. 2 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» частиною 3 такого змісту: «Положення цього Закону можуть застосовуватися для врегулювання відносин у сферах спеціального державного нагляду (контролю) у частині, не врегульованій положеннями відповідних спеціальних законодавчих актів».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Зискінд І. О. Міжнародні принципи визначення правового статусу державного органу пруденційного нагляду / І. О. Зискінд // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2007. – Вип. 68. – Ч. 1. – С. 167-174.

2. Зискінд І. О. Правове регулювання процедури ліцензування страховиків (порівняльний аналіз) / І. О. Зискінд // Український часопис міжнародного права. – 2007. – № 1. – С. 80-90.

3. Зискінд І. О. Сутність державного регулювання та нагляду за страховиками / І. О. Зискінд // Вісник академії адвокатури України. – 2009. – № 2. – С. 37-42.

4. Зискінд І. О. Вимоги до капіталу як основа пруденційного нагляду за страховиком / І. О. Зискінд // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні та політичні науки. – Вип. 47. – К. : Інститут держави і права НАН України імені В. М. Корещького, 2010. – С. 440-445.

5. Зискінд І. О. Аналіз загальних принципів здійснення нагляду за бізнесом страховика (Conduct of business supervision) як інструменту забезпечення прав страхувальника / І. О. Зискінд // Вісник академії адвокатури України. – 2010. – № 1. – С. 55-60.

6. Зискінд І. О. Проблемні питання правового регулювання розрахунку страхових тарифів / І. О. Зискінд // Тенденції та пріоритети реформування законодавства України: матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Запоріжжя, 13 березня 2010: у 2 ч. – Запоріжжя : ЗМГО «Істина», 2010. – Ч. 1. – С. 94-95.

7. Зискінд І. О. Гармонізація принципів здійснення нагляду за бізнесом страховика / І. О. Зискінд // Від громадянського суспільства – до правової держави : тези V міжн. наук. конф. студентів та молодих вчених. 26-27 лютого 2010 р. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 159-160.

8. Зискінд І. О. Проблемні питання надання реклами страховиком в контексті транскордонного страхування / І. О. Зискінд // Наукова молодь: досягнення та перспективи: зб. тез VI міжн. наук. практ. конф. 16-17 березня 2010 р. – Луганськ : СПД Резніков В.С., 2009. – С. 61-63.

АНОТАЦІЯ

Зискінд І. О. Господарсько-правовий аспект регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування: досвід України та зарубіжних країн. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2011.

Дисертація присвячена дослідженню господарсько-правового механізму державного регулювання та нагляду у сфері страхування. Проаналізовано моделі страхового регулювання та нагляду в зарубіжних країнах, і зокрема, в країнах ЄС. Досліджується поняття та сутність державного регулювання та нагляду за страховиками, з'ясовуються передумови, цілі та принципи його здійснення, розкриваються правовий статус та функції державного органу, що здійснює регулювання та нагляд у сфері страхування. Доведено неможливість розірвання відповідних регулятивних та наглядових функцій.

В дисертації розкриваються окремі аспекти ліцензування страховиків шляхом порівняння нормативних положень різних юрисдикцій у цій сфері.

В дисертації ґрунтовно аналізуються такі форми здійснення державного впливу у сфері страхування, як пруденційне регулювання та нагляд, а також нагляд за бізнесом страховика, виявляються загальні принципи їх здійснення, характерні риси, різниця в підходах щодо їх реалізації. Зокрема, розкриваються вимоги до капіталу та до інвестиційної діяльності страховика, особливості здійснення нагляду за фінансовою групою та операціями з пов'язаними особами страховика, узагальнюються новітні тенденції в сфері пруденційного нагляду за страховиками в країнах ЄС.

Ключові слова: страхування, страховик, страхова діяльність, державне регулювання та нагляд (контроль), пруденційний нагляд, господарське право, зарубіжний досвід страхового регулювання.

АННОТАЦИЯ

Зыскинд И. А. Хозяйственно-правовой аспект регулирования и надзора (контроля) в сфере страхования: опыт Украины и зарубежных стран. – Рукопись

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право; хозяйственно-процессуальное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2011.

Диссертация посвящена исследованию хозяйственно-правового механизма государственного регулирования и надзора в сфере страхования.

Проанализированы модели страхового регулирования и надзора в зарубежных странах, и, в частности, в странах ЕС.

Исследуется понятие и сущность государственного регулирования и надзора за страховщиками, выясняются предпосылки, цели и принципы его осуществления, раскрываются правовой статус и функции государственного органа, осуществляющего регулирование и надзор в сфере страхования. Доказана невозможность разделения соответствующих регулятивных и надзорных функций. Меры регулирования и надзора обоснованы как единые и неразрывные в содержании хозяйственной компетенции соответствующего уполномоченного органа государственной власти, отвечающего потребностям постоянной взаимной коррекции мер регулирования и надзора в зависимости от состояния страхового рынка и задач текущей экономической политики.

На этой основе предложено понятие регулятивно-надзорных правоотношений в сфере страхования как разновидность организационно-хозяйственных правоотношений, складывающихся между специально уполномоченным органом исполнительной власти по делам надзора за страховой деятельностью и страховщиками, страховыми посредниками и другими участниками страховых отношений в процессе реализации государственной экономической политики в сфере организации и осуществления страхового дела.

Перспективным шагом на пути развития эффективной модели страхового регулирования и надзора признана реализация концепции единого регулятора, обеспечивающего единую политику развития рынка финансовых услуг. Данная концепция призвана обеспечить более эффективную организацию регулятивно-надзорного процесса, в том числе уменьшить расходы на его организацию, установить равномерное и справедливое распределение регулятивного воздействия на финансовые учреждения, а также повысить уровень ответственности регулятивно-надзорного органа перед рынком и потребителями.

В диссертации раскрываются общие основы лицензирования страховщиков, анализируются обычные лицензионные требования, которые используются в сфере регулирования страховой деятельности для обеспечения единых стандартов ее осуществления, раскрываются отдельные аспекты лицензирования страховщиков путем сравнения нормативных положений различных юрисдикций в этой сфере.

В диссертации обстоятельно анализируются такие формы осуществления государственного влияния в сфере страхования, как пруденциальное регулирование и надзор, а также надзор за бизнесом страховщика, выделяются общие принципы их осуществления, характерные черты, разница в подходах по их реализации. В частности, раскрываются требования к капиталу и инвестиционной деятельности страховщика, особенности осуществления надзора за финансовой группой и операциями со связанными лицами страховщика, обобщаются

новые тенденции в сфере пруденциального надзора за страховщиками в странах ЕС.

Исследуются особенности надзора за финансовой группой и операциями со связанными лицами страховщиков, дается детальная характеристика Директивы ЕС об осуществлении страховой и перестраховой деятельности 2009 г. («Платежеспособность 2»), которая представляет собой последние тенденции в сфере пруденциального надзора за страховщиками в ЕС.

Отдельное внимание уделено надзору за бизнесом страховщика как форме страхового надзора. Анализируются общие принципы осуществления такой формы надзора, проводится сравнительно-правовой анализ требований к маркетингу (рекламе) страховых услуг и предоставлению услуг страховщиком страхователю, анализируются правовые аспекты осуществления контроля за страховыми тарифами в рамках системы страхового надзора.

Выявляются пробелы в действующем украинском законодательстве в сфере страхового регулирования и надзора, несоответствие его норм мировым и европейским стандартам осуществления такого регулирования и надзора, предлагаются пути их устранения.

Ключевые слова: страхование, страховик, страховая деятельность, государственное регулирование и надзор (контроль), пруденциальный надзор, хозяйственное право, зарубежный опыт страхового регулирования.

SUMMARY

Zyskind I. O. A Commercial and Legal Aspect of the Regulation and Supervision (Control) in the Insurance Area: Experience of Ukraine and other Countries. – Manuscript.

Thesis for a degree of the Candidate of Law by specialty 12.00.04 – Economic Law; Economic-Procedural Law. – National University «Odessa Law Academy». – Odessa, 2011.

The thesis deals with an analysis of the legal mechanism of the state supervision over insurers. The models of the insurance supervision in foreign jurisdictions, in particular in the EU countries, are analysed. The author examines the notion and the essence of the state supervision over insurers, clarifies the prerequisites, goals and principles of such supervision, and explores the legal status and functions of a regulatory body having the authorities of state supervision over insurers. The author proves that it is not possible to separate regulatory and supervisory functions. The measures of the regulation and control are proved to be unified and inseparable in the context of commercial authority of the state agency, which should be able to adjust depending on necessity of constant change of regulatory measures, which depend on the condition of the insurance market and current agenda of the economic policy.

The dissertation deals with the particular aspects of the insurers' licensing comparing legal rules of various jurisdictions in this sphere.

The author analyses such forms of the state supervision over insurers as prudential supervision and conduct of business supervision, reveals their general principles, basic features, different approaches of their implementation. In particular, it examines capital requirements and investment restrictions in the context of the prudential supervision, special features of the supervision over the financial groups and transactions with the connected persons, describes new tendencies in prudential supervision over insurers in the EU.

Keywords: insurance, insurance activity, insurer, state supervision (control) and regulation, prudential supervision, economic law, foreign experience in regulation of insurance.